

«Алтаргана-2006» утгуулан

ЯЛАС ГЭМЭ БЭЛИГЭЭ ГЭРШЭЛБЭ

Апрелийн 22-ой үдэш Ород Драмн театрай ордон соо Уласхоорондын «Алтаргана» найндэртэ манай Буряад Республикые түлөөлхэ залуу дуушадые шэлэн абаглын конкурс болобо.

Конкурсдо хабаадагшад мэргэжлэт хүргэмшидэй зохиолон мүнөө үсын эстрада шэнэ дуунууде дуулаха ёһотой байгаа.

Залуушые наа, Бурадта, Монгодо суутай болоһон Чингис Раднаев «Дабамаар байна» гэжэ дуу уярма гоёр дуулажа, нэрэмэз алыга ташалганда хүртэбэ.

Тэрэ дуулахадаашье, тайзан дээрэ бэе харуулха арга шада-баряараа илгарман ондоохон байба. Тингэнгүй яхахб, тэрэ Улаан-Багартэ «Фабрика звезд» гэһэн дуушадые хургадаг хургуулида мэргэжлээ дээшлүүлһэн ха юм.

Рязань хотодо үнгэрһэн «Музыкальный фейерверк» гэжэ фестивальда илалта туйлаһан, адарта дуушадараа суурхалан Хурамхан нотатай эдир залуухан Амгалан Данзанов «Баргачан Түхэм» гэжэ дуу барадастай эор дуулажа, булганда найлдаа. Энэ хүбүүнэй нэрые хадуужа абагты. Буряадтаманй эрээдүйн дуушан мундалбэ бэшэ аа гү?

Соёлой академинн оюутан Яков Сычев хонгёо найханаар «Лебединая верность» гэжэ ород дуу дуулаба, «Алтарганын» найндэртэ буряад дуу дуулаха юм ха. Гэрэма Жалданова гэжэ эдир залуухан дуушан «Эхэ тухай

Намжилма
БАЛЖИНИМАЕВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Сагаан нара»
фестивальда эхи табигшад.

«АЛТАРГАНА» ДУУ АНХА
ТҮРҮҮН ШАГНАҺАМНИ...

1958 оной зүл Монгол ороной Дорнод аймагай хүгжэмтэ драм-театрай жүжэгшэд Улаан-Үдэ хотодомнай эржэ, хоёр-гурбан үдэрэй туршада эхэ амжалта-тайгаар концерт-наадаа харуулаа һэн. Найман зүүн нууригай оперо болон бэлэдэй театрай танхим соо харагшадай багтахаар бэмэз бэлэй. Тингэншөгүй яаха һэн даа. «Түмэр хүшлээн» бүхөөр хаалгатай үедэ хүршэ шүһа мыхаараа турлэ хоёр арадуудай бэе бөөдэ сүлөөтэйгөөр ябалсаха арга үргэн бэшэ байгаа. Аяшад нилсэлэ хотодо гадна, мүн дүтншые аймагуудаар ябажа, хүдөөгэхидые баярлуулан юм.

Тайзан дээрэ хүшгын нэхэг-дэхэдэ, монгол уласай олон ондо уг гарбалтадай - халха, байда, буряад, дарьгана, дүрбэ, торгодо, хотогойд хубсантай хоор хуур, лимбэ, иочин, чаанза, хучир, ятага, сан, хэнгэрэгшэ бүридэһэн арадай инструментүүдэй оркестрай дэмжэлгэ дор эршэтэй солгён, ирагуу уянгатайгаар дуулажа, нэрэмэз алыга ташалаар утгадаа һэн. Тийхэдэ хүдөөрөө дэбхэрхэ, дэбхэрхэ бэшэ, нарин матаргайгаараа уян гоёр хүдэлжэ, толгойгоо гунгалзуулан, эхэнхидээ гарай хүдэлсэтэй хатарнуудые гүйсэхдэжэ, харагшадай нонхорхол татаа һэн. Илангая «Хурим» гэһэн буряад жүжэгшэмэл хатар эхэ гоёшуудадоо даа.

Дуушан бүхэнини тус тустаа ондо өөрын илгаатай юм бэлэй. Бундуншые, наришшые, ханхиана шангашые, уянгатай зөөлншые хоолойтойнуу. Дунда зүрбэн найдаанай үнжээг сагаан шарайгай, үндэртэ бэстэй Сэндэмэ Дуушан буряад арадай «Алтаргана» гэжэ дууе шэнгэн абыатай хүгжэмэй оркестр дор зүрхэ сэдхэлэ хүдэлгэмэ уянгатайгаар дуулажа, харагшадые уяруулаа юм. Харагшадай алыга ташалан дор хоёр-гурба дахин дабтаа, тэрэниие мүнөөшье хүртээр мартагшагүйб. Шара-Хүүхэн нэрэтэй бүүдүн томо бэстэй, шарашаг шарайгай дуушан эд сан сохижо байһандаа, хурса хоолойгоор Монгол ороной зүүн урда талада луудаг дарьгана, үзэмчин ябатай дуунуудые ханглюрдажа, харагшадые гайхуулан бэлэй. Эршүүлэй дундаа дуушад Пүрэвжар Жаргал-Сайхан хоёр дээдэ хэмжээнэй бүүдүн найхан баас хоолойтойнууд буряад арадай дуунуудые

дуулажа, хэды-хэды дахин дабтагшад һэн.

Залуухан Жаргал-Сайханы дуулаһан «Хүдэр-Дунгы нотатайлиб», «Аншдаа утга», аргагүй бүүдүн хоолойтой (баас актирист) Пүрэвжавай дуулаһан «Хэрэли», Сэндэмэйн дуулаһан «Алтаргана» дуунууд Буряадай радиоодо миндаһан дээрэ буулгагдажа, уданшшыгү хото, хүдөөгэхид дуулаадажа эхишлэһэн юм. Тэрэ үедэ радиокомитэдэй хүгжэмэй редактораар, урдандаа филлармонид дуушан, өөрөө хуураар наадаг бэлитэй хүгжэмшэн Мария Басасева тэд дуунуудые олоной дунда нэбтэрүүлһэн бэлэй.

Концертын программа соохи нэгэ нонхорхолтой юэмэн гэхэдэ, драмын жүжэгшэн Дондог гэгшэ Хоца Намсараевай «Үбгэн Гэлэнэй үгэ» гэлэн шогтой шүлэг аргагүй тодоор, ламын маягтайгаар уншажа, харагшадые нилээд энэлэгһэн бэлэй. Би Хоца Намсараевта дүтэ хууһан байжа, тэрэнээ анхаралтайгаар шагтанаинаа һүүлээр зэргэлжэ хууһан хүдөө юушлэб хэдэжэ нугаад, хаалунаар алыга ташаһые хадуужа абаа һэм.

Табин шахуу жэлэй үнгэрбөшье, түрүүшынхыие хараһан тэрэ концертн дуу, хатарнуудые мүнөөшье хүртээр нагаша.

Хоёр жэлэй саад тээ Чойбалсан хотодо үнгэргэгдһэн Бүгэдэ Буряадай «Алтаргана» наадаанда оролсожо ошохоодо, зарим нэгэнгэйн уулзаашаа аа гүб гэлэн найдаа түрэлэн байгаа, теэд үе сагнай үнгэржэл, он жэлүүд хоорхол байдаг ха юм даа. Нэгэшые танилсаһан нүхэдэжэ

Василий Бильтагуров
Бүгэдэ Буряадай
уласхоорондын эхэ наадан
«Алтарганада»
Дорнод аймагай паспортна
визын албанай Эшин-
Хорлотой.

2004 оной август.
Чойбалсан хото.

уулзажа шадагдаагүй. Олонхын арад олоной зүрхэ сэдхэлэ хангадаг байһан хадаа, бурханы боди хотогто найхан түрлөө олоһон байгаа ёһотой. Найаараа тэрэ холын савта бултайнаань эхэ зехэ амьда мэнэд ябаһан Пүрэвжар гүяй хүдөөлэ энхэ мэнэд ажа-һууна гэжэ дуулахада, нарата дэхэдэй налайжа хотойжо ябаг даа гэжэ сэдхэлэ һэнби.

Мүнөө зүн үнгэргэгдэхэе хүлээгдэжэ байһан «Алтаргана» наадаанда хабаадагшадта бултандайн сэдхэлэ хангажа, дуу хатартайгаар түрэл арадайнаа уг изагуурай ёһо гуримые нэргэжэ, саашан хүгжөөхэ үүргээ үргэвэр бэлүүлһэй гэжэ сэдхэлэб.

Василий БИЛЬТАГУРОВ,
Буряад Республикын
соёлой габьяата
хүдэмэригшэ.

Зүүн гарһаа: Дондог, Хорлоо, Василий Бильтагуров, Пүрэвжар
Улаан-Үдэ хото. 1958 он.